

Zoraida Demori Staničić

Prikaz Korčule na ikoni iz Bizantskog muzeja u Ateni

Zoraida Demori Staničić
Hrvatski restauratorski zavod
Porinova 2a
HR - 21 000 Split

Izvorni znanstveni rad
Original scientific paper
Primljen / Received: 9. 2. 2015.
Prihvaćen / Accepted: 18. 5. 2015.
UDK: 069.51(495Atena):75.046.3(497.5Korčula)“16“
246.3(497.5Korčula)“16“

A seventeenth-century two-sided icon of the Hodegetria Virgin in the Early Christian and Byzantine Museum at Athens features the town of Korčula, identified as such through the Greek inscription, and a neighbouring shipwreck scene. The icon is also provided with an inscription which makes it clear this was an ex-voto image painted by Ioannis Ardavanis of Cephalonia, the island in the Ionian Sea.

Keywords: *icon of the Virgin and Child, Early Christian and Byzantine Museum in Athens, Korčula, ex-voto painting*

U Bizantskom muzeju u Ateni 1980-ih je godina grčki bizantolog Sotiris Kissas, zapazio ikonu Bogorodice s Djetetom, koja u svojem donjem dijelu ima prikaz brodoloma pred rtom na kojem stoji utvrđeni grad. Ikonu je imao namjeru detaljnije istražiti, no u tome ga je, na žalost, omela prerana smrt.¹ Obilazeći taj muzej više od dva desetljeća kasnije, i sama sam uočila istu ikonu Bogorodice s Djetetom (inv. T 781) koja je objavljena u muzejskim katalozima.² Ova, u nizu mnogih značajnih ikona u muzeju, ni po čemu ne bi izazvala posebnu pažnju da nije jednog zanimljivog detalja: iznad vedute grada stoji grčki natpis τα κούρτζουλα, koji nesumnjivo otkriva venecijansko ime grada Korčule.

Dvodijelna ikona manjeg formata (45 x 33 cm), s uobičajenom slikanom crvenom obrubnom trakom, ima na gornjem polju lik Bogorodice s Djetetom naslikan na tradicionalnoj zlatnoj pozadini, dok je ispod nje prikaz brodoloma, koji se odvija ispred zidina utvrđenog grada; on je na shematski način srednjovjekovlja postavljen usred tri ispružena rta s rijetkom vegetacijom. Bogorodica je impostirana pod šiljastim lukom čiji su sferni trokuti na zlatnoj pozadini iscrtni vrpčastom i lisnatom renesansnom ornamentikom plave boje, s upletenim glavicama anđela. Bogorodica je prikazana u shemi klasične Hodigitrije, s Isusom na

njezinoj lijevoj strani: on blagoslivlja na zapadni način, s dva podignuta prsta. Odjevena je u tradicionalni crveni maforion prebačen preko glave i obrubljen širokom zlatnom vrpcom te plavi hiton, dok je sitno Isusovo tijelo obavijeno raskošnim zlatnim himationom podvezanim u struku. Majku i sina flankiraju dva arhanđela s oruđima Muke, naslikana do visine bokova. Iznad njih ukomponirana su dva crvena medaljona s odvojenim identifikacijskim natpisom MP QY te Isusov IC XC. Likove također flankira i grčki natpis u kapitali, izveden crvenim slovima na zlatnoj pozadini: ΤΩΝ ΑΜΑΡΤΩΛΩΝ Η ΕΛΠΙΣ (Nada grješnika). Donje polje, ispod Gospe s Djetetom, manje je visine od gornjeg, čime se naglašava važnost potonjeg. Na njemu je, narativnošću neuobičajenom za slikarstvo ikona, prikazan brodolom: brod leži nasukan na hridima koje vire iz mora, pramac je već pod vodom, dok se istaknuta krma visoko uzdigla nad površinom. Među skršenim se dijelovima ističu bijela omlohavjela jedra na prelomljenim jarbolima, a brodolomci nagi skaču s olupine, ili plivaju na valovima zelenkaste boje i bijelih kresta, koje znalcima sugeriraju buru. Neki se među njima, nošeni valovima, pridržavaju za brodske konope, dok dvojica potpuno nagih likova, držeći se za zakrivljene i nespretno postavljene daske iznad njihovih glava, plivaju prema obali i gradu. Brod je

1. Ikona Bogorodice s Djetetom i vedutom Korčule, Bizantski muzej, Atena (izvor: M. ACHEIMASTOU POTAMIANOU /bilj. 2/, kat. 80., 249)

Icon of the Virgin and Child with a view of Korčula, Early Christian and Byzantine Museum in Athens

pramcem okrenut prema gradu, što može sugerirati da je plovio iz pravca zapada.

Osnovna dvodijelna kompozicija ikone nije slučajna, ona označava dvije odijeljene sfere: zlatnu majestetičnost Neba s nadnaravnim svjetlom i nasmiješenom Bogorodicom koja drži utjelovljeni Logos, kojoj se, kao kraljici, klanjaju anđeli. Njoj se u slavi i blještavilu vječnosti obraća pojedinac, koji pripada donjoj zoni zemaljskog svijeta, moleći je u trenutku najveće pogibelji za spas svojeg života. Gospa mu ga šalje u obliku Korčule, osvjetljene naspram tamnog, opasnog i neprijateljskog mora.

Korčula je prikazana opasana visokim šesterokutnim zidinama od bijelog kamena, s gustom zbijenim zgradama, osvjetljena ružičastim svjetlom (zore ili sumraka); naziru se okrugle kule s kruništima i centralni tip građevine s kupolom, vjerojatno katedrala. No ono što stvarno označava ovaj, u suštini shematični prikaz, ime je grada postavljeno iznad njegove slike: ispisano je

crnom bojom na zlatnoj pozadini u dnu gornjeg, Gospinog polja kao τα κουρτζουλα. Grčka ga literatura čita kao „*isole Kurzulari*”, odnosno otočje Echinades na zapadnom ulazu u Korintski zaljev.³

Usprkos donekle preciznoj lokalizaciji naslikanog grada u odnosu na fizički prostor Korčule okružene s nekoliko prostranih uvala, što se moglo preuzeti sa starih pomorskih karata ili portolana, ipak se radi o arhetipu srednjevjekovnog grada, jer ikonograf vjerojatno nije bio u doticaju s realnom topografijom. Prikaz Korčule inače nam je poznat i iz hodočasničkog „vodiča” njemačkog viteza Konrada von Grünemberga, koji je putujući niz Jadran prema Svetoj zemlji 1486. godine, koloriranim crtežima ovjekovječio Poreč, Zadar, Šibenik, Hvar, Korčulu i Dubrovnik.⁴ Njegov prikaz Korčule i ostalih gradova mnogo je stvarniji od vedute s atenske ikone i svakako se referira na stanje koje je autor boraveći kratko vrijeme u navedenim lukama, mogao skicirati i zabilježiti.

Prikaz brodoloma i utopljenika, te lika Gospe, kojoj se oni u najvećoj pogibelji mole i koja ih spašava, tipična je shema popularne zavjetne slike (*tabule*) koja je poznata još od antičkih vremena. Na Jadranu ih od 17. stoljeća možemo pratiti u mnogim svetištima (Čiovo, crkva Sv. Križa, Orebići, Gospa do Anđela, Komiža, Gospa Gusarica, Dubrovnik Gospa na Dančama).⁵ Ovakve votivne slike obvezno sadržavaju ilustraciju čuda, prikaz Bogorodice ili sveca koji je za njega zaslužan, uz zavjetni natpis, koji može varirati od kićenog teksta do kratica.⁶ Tradicionalne ikone s dodacima zavjetnog karaktera, poput likova spašenih ili prikaza brodova, nisu baš česte, iako su prisutne na djelima tzv. „kretsko-venecijanske” i „škole jonskih otoka”, što je rezultat utjecaja zapadne umjetnosti.

Na ovoj ikoni shema Bogorodice Hodigitrije i zavjetna slika spojene su u jedinstveni kulturni prikaz čiji votivni karakter potvrđuje bijela, gotovo stripovska kartuša s grčkim natpisom: u njoj spašeni brodolomac eksplicitno zahvaljuje svojoj spasiteljici: „Ευρισκομενοσ ο κυρ Ιω(αννης) Αρδαβανης εις πλειον Ταρτανας κ(αι) καταποντιζομενων απαντων των συν αυτω ο δε προσκαλεσαμενοσ την βοηθιαν της υπεραγιασ παρθενου των αινετων του κυνδινου ελυτρωθη”.⁷ („Gospodin Ioannis Ardavanis, majstor, nalazeći se u opasnosti od utapanja s tartanom i svima na njoj, zazvao je u pomoć presvetu Bogorodicu Venecijanaca i bio spašen”).⁸ Sudeći prema stilu ikone, ovaj se događaj zbilo u drugoj polovici 17. stoljeća.

No zavjetni natpis ovog majstora, „ευρισκομενοσ”, kojem se zanimanje ne može pobliže utvrditi, postaje naročito zanimljiv zbog intrigantnog termina *Presveta*

2. Detalj brodoloma s vedutom Korčule (izvor: M. ACHEIMASTOU POTAMIANOU /bilj. 2/, kat. 80., 249)

Detail of the shipwreck with a view of Korčula

Bogorodica Venecijanaca („τες υπεραγιασ παρθενου των αινετων”), koja je s namjerom što točnije ilustracije prikazana vrlo jasno i označena apelativom „nade grješnika” („των αμαρτωλων ελπις”). Ako se ovaj Gospin prikaz ne odnosi na neku ikonu s Ardavanisove domicilne Kefalonije (obitelj se na ovom otoku u Jonskom moru navodi od 16. stoljeća),⁹ postaje zanimljivo, posebno u smislu značenja i disperzije čašćenja,¹⁰ na koju bi se ikonu u prostoru brodoloma mogli odnositi naziv i slika *Bogorodice Venecijanaca*.

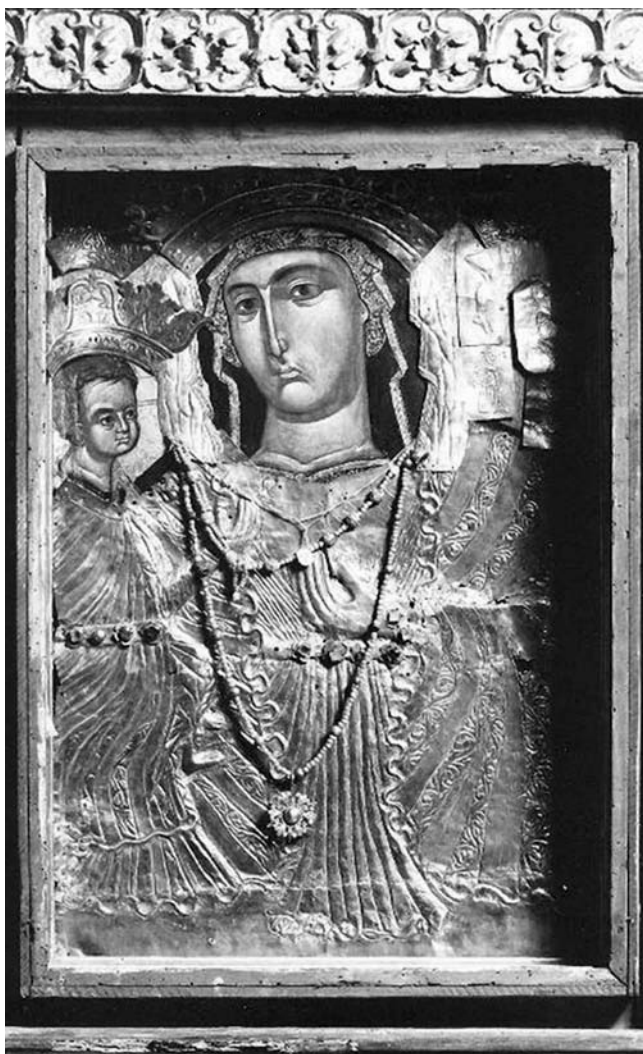
U topografskom bi smislu najbliža bila čašćena ikona *Gospe od Otoka* iz franjevačke crkve na otočiću Badiji ispred Korčule.¹¹ No ikonografska shema obje ikone ne poklapa se, s obzirom da *Gospa od Otoka* kao *Dexiokratousa* drži Dijete na svojoj desnoj strani. Ardavanisovoj bi Bogorodici tipološki možda više odgovarala ikona *Gospe od Anđela* iz franjevačke crkve nad Orebićima,¹² ali ona nikada nije bila *Bogorodica Venecijanaca*, s obzirom da je franjevački samostan Gospe od Anđela bio istaknuto strateško mjesto na teritoriju Dubrovačke Republike. No bi li na ikoni s brodolomom mogla biti prikazana štovana Bogoro-

3. Konrad von Grünemberg, Veduta Korčule 1486. godine (izvor: <http://www.korculainfo.com/old-photos/korcula-konrad-von-grunemberg-1486.html>, pristupljeno 1. 7. 2015.)

Konrad von Grünemberg, the view of Korčula in 1486

dica s Djetetom iz franjevačkog samostana u Hvaru, poznata kao *Nada beznadnih*?¹³ Ova je velika Hodigitrija nastala u drugoj polovici 16. stoljeća i nosi odlike stila poznatog kretskeg slikara Michaela Damaskenosa. Uz ikonografsku shemu Hodigitrije, Ardavanisova ikona ima još nekoliko detalja koji bi mogli upućivati na hvarsku, na kojoj inače nedostaju likovi arhandela. Uz istaknute crvene medaljone s identifikacijskim natpisima, važan pokazatelj također može biti i apelativ „ΤΩΝ ΑΜΑΡΤΩΛΩΝ Η ΕΛΠΙΣ” (*Nada grješnika*), koji se u svojem značenju poklapa s nazivom hvarske „Η ΕΛΠΙΣ ΤΩΝ ΑΠΕΛΠΙΣΜΕΝΩΝ”, (*Nada beznadnih*): ovo ime određuje obje ikone kao simbole prvog i drugog Kristovog dolaska – Inkarnacije i Strašnog

4. Bogorodica s Djetetom - „*Gospa od Otoka*”, Korčula, Opatska riznica, izvorno crkva Gospe od Milosti, Badija (izvor: Fototeka Konzervatorskog odjela Split)

Virgin and Child - „*Our Lady of the Island*”, Korčula, the Abbey of St. Mark's Treasury, originally the Abbey Church of Our Lady of Grace

5. Bogorodica s Djetetom „*Gospa od Anđela*”, Orebići, crkva Gospe od Anđela (foto: Z. Demori Staničić)

Virgin and Child „*Our Lady of the Angels*”, Orebići, the Church of Our Lady of the Angels

suda. Bogorodica Nade beznadnih ili grješnih, put je kojim se kroz molitvu teži spasu, posebno na dan Strašnog suda, u kojem ona ima ulogu zagovarateljice i „čvrste nade čovječanstva”.¹⁴

Po predaji, baš je ikona *Nade beznadnih* ona slika koju je zapovjednik mletačke flote *Capitano del Golfo* (kapetan Kulfa) Pietro Soranzo (Superantius) 1465. godine poklonio kao osobni zavjet, u času kada je, uz sudjelovanje svojih časnika i hvarskih plemića, dao sagraditi zavjetnu crkvu Gospe od Milosti, u blizini mjesta gdje se za vrijeme velike oluje zajedno s flotom čudom spasio.¹⁵ Nova je franjevačka crkva sagrađena na mjestu starije kapelice Sv. Križa. Hvarski je franjevački samostan, na čijem nadvratniku ispod Fidentinčeva reljefa Bogorodice s Djetetom stoji službeni grb Mletačke Republike, bio mjesto pod državnom mletačkom zaštitom. U bunaru u klausturu samostana flota se opskrbljivala pitkom vodom, a franjevci su opsluživali hospicij za bolesne mornare. Mnogobrojni su se mletački dužnosnici i njihove obitelji, kao i hvarski patriciji, pokapali u ovoj crkvi.¹⁶ Ovo je franjevačko

6. Bogorodica s Djetetom „Nada beznadnih”, Hvar, Franjevački samostan (foto: Z. Demori Staničić)

Virgin and Child „The Hope of the Hopeless”, Hvar, Franciscan monastery

Gospino hvarsko svetište svoje značenje i popularnost gradilo upravo na Gospinoj ikoni, pa je zabilježeno da su sve do 17. stoljeća na uobičajenoj ruti prema Svetoj zemlji, u kojoj je otok Hvar imao važnu ulogu postaje, svraćali mnogi hodočasnici¹⁷ što je bio i spomenuti von Grünemberg.¹⁸ Svetište navodi i hodočasnik Santo Brasca koji 1480. godine iz rodnog Milana odlazi u Svetu zemlju vodeći dnevnik; s nadnevkom 18. lipnja 1480. spominje: „[...] Ivi e una chiesa de Sancta Maria de le Gratie dove habitano li frati de San Francesco de observanza, de grandissima devotione a tutti li marinari, et tutta per loro oblatione de novo edificata. Quivi non fecemo scala...ma salutando la Vergine gloriosa fossemo arimpecto de la dicta chiesa con soni de trombeti e col canto de l himno Ave maris stella, recommendandosi a la dicta madre de gratie, et fatta ione consueta ali fratti del dicto luoch [..].”¹⁹ Čudotvornu Bogorodičinu sliku kod franjevaca spominje 1525. godine i hvarski dominikanac Vinko Pribojević u svojem govoru *O podrijetlu i i zgodama Slavena*, održanom u samostanu Sv. Marka u Hvaru:

„In quo imaginem beatissime uirginis Mariae multis et manifestis pollentem miraculis merito precipua deuotione ueneramur”.²⁰ I u kasnijim se dokumentima Gospina ikona često navodila kao *sacra imagine*.

Ikona iz Atene već je pripisana krugu poznatog kretskeg ikonografa Theodora Poulakisa.²¹ Ovaj je slikar rodom iz Chanie (Canea) zabilježen u Veneciji u dva navrata: 1644.-1650. i 1670.-1675. godine.²² Radio je i na Krfu gdje je i umro, a niz se njegovih ikona čuva i na drugim jonskim otocima. Poulakis, oko kojeg su zabilježeni i suradnici,²³ poznat je kao eklektičar koji je u slikanju ikona također koristio i niz elemenata zapadnog slikarstva; uzore je nalazio i u grafikama Jana Sadelera.²⁴ Svježina i vedri, gotovo nasmiješeni izraz Bogorodice na ovoj ikoni, obogaćen je dekorativnim

7. Theodor Poulakis, Ikona Bogorodice *Brefokratouse*, Kassiope, Krk, crkva Bogorodice (izvor: PANAGIOTIS VOKOTOPOULOS /bilj, 22/, sl. 240)
Theodor Poulakis, icon of the Virgin Brefokratousa, Kassiope, Corfu, the Church of the Mother of God

renesansnim ukrasom, no usprkos šiljastom luku koji najvjerojatnije naglašava njezinu ceremonijalnost (uz možebitne reminiscencije oltara?), Bogorodičin prikaz ostaje u okviru tradicionalnog slikarstva ikona uz uobičajenu ikonografiju Hodigitrije. Sjene lica sučeljavaju se s osvijetljenim dijelovima inkarnata: svjetlo ima dominantnu ulogu koju naročito naglašava odsjaj zlata, dok kompozicija gotovo da vibrira u izmjeni zlata i plave boje na luku i Isusovoj odjeći u odnosu pozitivna i negativna. Drugi je dio ikone prikaz brodoloma, koji iako nevješto i naivno slikan, teži deskripciji stvarnog događaja, kojeg je naručitelj zasigurno tražio od slikara. Ovaj je dio i kompozicijski vrlo zanimljiv, s nagim likovima koji se s leđa prikazuju iz ptičje perspektive, napuštajući već napola potopljeni brod: neki, već napola progutani od mora, beživotno plutaju, ili se zadnjim snagama hvataju za konope, dok ih olupina povlači na dno. Prikaz Korčule također je morao biti naručiteljeva želja, jer je spašen baš na tom određe-

nom mjestu; također je naivno i shematski prikazan, vjerojatno slijedeći osnovne kartografske obrise koji su slikaru mogli biti dostupni.

Ioannisa Ardavanisa pod Korčulom je spasila Bogorodica, a njezino je štovanje kroz različite nazive i prikaze, među kojima su i mnoge ikone, bilo rasuto u brojnim svetištima, naročito uz pomorske putove na obje jadranske obale: od jonskih otoka Krfa (*Kasiopitissa*), Zakinta (*Skopiotissa*), bokeljskih Gospinih crkava, Elafita i Pelješkog kanala, u kojem se dodiruju dubrovačka *Gospa od Anđela* i venecijanska *Gospa od Otoka*, preko Hvara, Šolte, Čiova i ostalih otoka srednjeg i sjevernog Jadrana, sve do Trsata u vrhu jadranskog luka. U vjerovanju i traženju spasa doista nije važno koja bi to *Bogorodica Venecijanaca* bila naslikana na ikoni iz Atene. No Gospin lik i prikaz Korčule ipak pokazuju da su i dalmatinske ikone difuzijom čašćenja mogle nadići uske lokalne okvire i postati zaštitnice svijetu.

Bilješke

- ¹ Sotiris Kissas (1948.-1994.), radio je u Zavodu za zaštitu spomenika u Solunu. Navedenu je ikonu kolega Kissas spomenuo V. Kovačić koja je 1990. bila na stručnom usavršavanju u Solunu. Zahvaljujem kolegici Kovačić na ovoj informaciji.
- ² MYRTALI ACHEIMASTOU POTAMIANOU, *Icons of the Byzantine Museum of Athens*, Athens 1998., kat. 80., 248-249; ΛΙΜΑΝΙΑ ΚΑΙ ΚΑΡΑΒΙΑ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΜΟΥΣΕΙΟ, Αθήνα, 1997., 18-19.
- ³ MYRTALI ACHEIMASTOU POTAMIANOU, (bilj. 2), 248.
- ⁴ EDO PIVČEVIĆ, Konrad von Grünemberg's visit to Croatian Coastal Towns in 1486., *British-Croatian Review*, 17 (1980.), 23-42; CVITO FISKOVIĆ, Još o palmi u našoj hortikulturnoj baštini, *Hortikultura*, 50, 1-2 (1983.), 5; ANA MARIJA RAJČIĆ, Urbanistički razvoj grada Hvara, *Prostor*, 14 (2006.) 1(31.), 88-103.
- ⁵ ANICA KISIĆ, *Zavjetne slike hrvatskih pomoraca*, Zagreb, 2000.
- ⁶ Najčešća kratica je V(oto) F(ato) G(razia) A(vuta) ili P(er) G(razia) R(icevuta). O strukturi popularne zavjetne slike opširnije u ALBERTO VECCHI, *Devozione popolare a s. Antonio di Padova*, Padova, 1981.
- ⁷ MYRTALI ACHEIMASTOU POTAMIANOU, (bilj. 2), 248. ΛΙΜΑΝΙΑ ΚΑΙ ΚΑΡΑΒΙΑ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΜΟΥΣΕΙΟ, 18.
- ⁸ MYRTALI ACHEIMASTOU POTAMIANOU, (bilj. 2), 248.
- ⁹ Ikona potječe s otoka Kefalonije koja je, uz ostale jonske otoke dugo pripadala Mletačkoj Republici, sa stanovništvom katoličke i pravoslavne vjeroispovijesti. Otkupljena je od potomaka obitelji Ardavanis. MYRTALI ACHEIMASTOU POTAMIANOU, (bilj. 2), 248.
- ¹⁰ Pojam ikone ovdje se, u užem smislu, interpretira kao slika na drvu specifične ikonografije i slikarske tehnologije. O značenju

- ikona u kultnom i liturzijskom kontekstu s literaturom opširnije u HANS BELTING, *Likeness and Presence: A History of the Image before the Era of Art*, Chicago, 1997; ROBIN CORMACK, *Icons*, Harvard University Press, 2007; ROBIN CORMACK, *Painting the Soul, Icons, Death, Masks and Shrouds*, London, 1997.
- ¹¹ ZORAIDA DEMORI STANIČIĆ, Bogorodica s Djetetom „Gospa od Otoka”, *Milost susreta, Umjetnička baština franjevačke provincije sv. Jeronima*, Zagreb, 2010.-2011., kat. S/17. 155-156. (sa starijom literaturom).
- ¹² ZORAIDA DEMORI STANIČIĆ, Bogorodica s Djetetom „Gospa od Anđela”, (bilj. 11), kat. S/18. 156-157 (sa starijom literaturom).
- ¹³ ZORAIDA DEMORI STANIČIĆ, Bogorodica s Djetetom „Nada beznadnih”, (bilj. 11), kat. S/19., 157-158. (sa starijom literaturom).
- ¹⁴ MIRJANA TATIĆ ĐURIĆ, La Vierge da la vraie esperance - symbole comun aux art byzantin, georgien et slave”, *Zbornik za likovne umetnosti, Knjiga Svetozara Radojčića*, 15 (1979.), 71-93; EKATERINI KOUSOLA, ALEXANDRA TRIFONOVA, A Paleolegean icon of Virgin „Η ΕΛΠΙΣ ΤΩΝ ΑΠΕΛΠΙΣΜΕΝΩΝ” from Thessaloniki, *Niš i Vizantija VII*, Niš, 2009., 307-316. U Dalmaciji natpis koji označava „Nadu beznadnih” ima i ikona „Gospa od Dobrića” u Splitu.
- ¹⁵ No valja primijetiti da ikona Bogorodice „Nade beznadnih”, s obzirom na stil iz polovine 16. stoljeća nikako ne može biti ona koju je po predaji darovao Pietro Soranzo i koja je razvila snažni javni kult, a dolazili su joj i hodočasnici. Daticiji iz druge polovine 15. stoljeća puno je bliža ikona Bogorodice s Djetetom iz samostanske zbirke čija je glava prekrivena bijelim velom.
- ¹⁶ JOŠKO KOVAČIĆ, *Franjevački samostan i crkva u Hvaru*, Zagreb, 2009.
- ¹⁷ KREŠIMIR KUŽIĆ, Vjersko stanje na hrvatskoj obali prema putopisima njemačkih hodočasnika, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, 28 (2010.), 58; ZORAN LADIĆ, Prilog proučavanju hodočašćenja iz Zadra u drugoj polovini 14. stoljeća, *Croatica Christiana Periodica*, 32 (1993), 17-31; JOSIP KOLANOVIĆ, Prilog povijesti šibenskih hodočašća u kasnom srednjem vijeku, *Croatica Christiana Periodica*, 6 (1982.), 13-36.
- ¹⁸ Usp. bilj. 4.
- ¹⁹ SLOBODAN PROSPEROV NOVAK, Hodočasnik Santo Brasca na Hvaru 1480. godine, *Hvarski zbornik* (ur. Milan Dorotka), 6 (1978.), 51. Uputno je ponoviti (usp. bilj. 15) da ikona Bogorodice „Nade beznadnih” s obzirom na stil, nikako nije mogla biti ona koju spominje Santo Brasca, a vjerojatno niti ona koju navodi Vinko Pribojević. Može se samo pretpostaviti da je umjesto ikone „Nade beznadnih” u velikom štovanju krajem 15. i početkom 16. stoljeća, sve do podizanja oltara sa slikama Francesca da Santacrocce 1583./84. godine bila neka druga, starija, možda ona koja je danas izložena u muzejskoj zbirci, a prikazuje Bogorodicu s bijelim velom preko glave.
- ²⁰ VINKO PRIBOJEVIĆ, *O podrijetlu i zgodama Slavena*, Zagreb, 1951., 101.
- ²¹ MYRTALI ACHEIMASTOU POTAMIANOU, (bilj. 2), 248.
- ²² MANOLIS CHATZIDAKIS, *Icones de Saint Georges des Grecs et de la collection de l'Institut*, Venezia, 1962., 143-146., 158-160; PANAGIOTIS VOKOTOPULOS, *Eikones tes Kerkyras* (na grčkom), Athenai, 1990., 126-134.
- ²³ MANOLIS CHATZIDAKIS, (bilj. 22), 158-160.
- ²⁴ MANOLIS CHATZIDAKIS, (bilj. 22), 158-160; MARIA CRISTINA BANDERA VIANI, *Venezia Museo delle Icone Bizantine e post Bizantine e Chiesa di San Giorgio dei Greci*, Bologna, 1988., 21.

Summary

The Depiction of Korčula on an Icon in the Byzantine Museum in Athens

The icon of Miracle by the Virgin attributed to the circle of Theodore Poulakis from Byzantine Museum in Athens is known and published. It is divided in two horizontal registers: the upper depicts Virgin *Hodegetria* with venerating angels under adorned pointed arch, while in the lower one there is a shipwreck in front of the fortified town. Virgin is accompanied by the eloquent epithet „The Hope of Sinners”. The wreck below this celestial scene is realistically presented with passengers of the ship perishing in the rough sea. Two of them clinging to wooden boards swim to nearby land with fortified city which Greek inscription „Kurzula”. This town is, actually, Korčula on the epinymous island in the Croatian part of the Adriatic which was Venetian

territory and important port, and not Kurzulari islands at the western entrance to the Corinthian gulf, as had been suggested.

Icon has Greek votive dedication to the „Virgin of the Venetians”, made by obviously saved Ioannis Ardavanis, which is a Greek name from Kefallinia, who was either passenger or owner of the ship. The image of the Virgin may be identified as venerated icon from Hvar Franciscan monastery, parallel to island of Korčula, a well known medieval sanctuary, situated on the way to Holy Land. Hvar icon with the epithet „Hope of the Sinner” was painted in the second half of 16th century and has the same iconography and a similar epithet as the Virgin in the Byzantine Museum.